

LIETUVISZKASIS

BALSAS.

METAS PIRMAS. Tas hajkrasztis yra turtu LIETUWOS MYLETOJU. REDYTOJAS JONAS SZLUPAS. NAUJAS JORKAS, 17 d. Rugsėjo 1885 m. No 8.
„LIETUVISZKASIS BALSAS“ IŠEJNA NAUJAME JORKE KETWERGE KOZNA NEDELE. KASZTUOJA ANT METU 2 DORIELU, O AUROPOJE 2½ DOR. ATSKIRAS NUMERIS 8 CENTAJ.
UZ COLI APGARSINIMU ANT METU 10 DORIELU, O WIENA SYKI GARSINANT 20 CENTU UZ KOZNA EJLUKE. ADRESAS REDYSTES: JONAS SZLUPAS, 43 SPRING STREET, NEW YORK.
ENTERED AT THE POST OFFICE AT NEW YORK AS SECOND CLASS MATTER.

No draugystės Lietuwiszkojo Balso.

Kožnas skajtytojas Liet. Balso jau galėjo ajszkej supras-ti norus draugystės. Draugystė sawo paszaukima priderin-czej pildyti galės tik tada, kada ja skajtytojej parems pinin-gajs. Nedidelis yra dajgtas kožnam užsimokėi ant metu du dorėlus; nej wienas nepajus tusztuma kisenės atidawias ta dowana dėl naudos Lietuwaj. Už taj draugystė L. Balso mejlingaj užpraszo, idant brolej pasirupintu užmokėti i jos kasa ta nedideli mokesti. Wieno pajiegos czia nėko newejks Draugystė isz sawo pusės daro kiek galėdama, tegul ir kož-nas lietuwinkas atlieka sawo tautiszka parejga. Wienybė duos mums stiprybe. KOMITETAS L. B. D.

KO MUMS REJEA.

Raszlas isz Warszawos p. Szerno.

[Tąsa.]

Peržiūrėsimė gi tuos szulikas, i turtu Lietuwos sawo turtus nereikalingai, o isz kur musu turtai isztrauki u pa mums galėjima ganėdinti sawo tauti... medegiszko ar dwasiszko pasikėlimo. Metne rokunda būd-žeto walstijos rodo iplaukimo i kasas isz wienos Wilniaus rėdybos isz mokeszio už wiena tiktai tabaka 1½ milijona rublu; už tai pagal mokesti reikia rokuoti wartone tabako isz wienos tiktai Wilniaus rėdybos i 3 — 5 milijonu rublu. Tokia jau daugybe iszdegina tabako rėdybos Kauno ir Su-walku drange. Jei dar pridėsimė wartone tabako Garteno rėdyboje, tai pasirodys, kad tiktai ant jo wieno, be jokios naudos iszduodame i 10 milijonu rublu kas meta.

Ariekleidziū Suwalku rėd. 1883 — 84 m. buwo 29, ir iszleista 74.283 wėdrus spirito. Sziaur-wakarinėse rėdybose arba Lietuwoje tame laike iszleista jos 2.015.970 wėdrū, isz kuriu pusė pripuola ant Lietuwos. t. e. 1.007.985 wėdrai, drauge 1.082.268 wėdrai už 21.645.360 rublu spirito iszpuola ant lietuwu, isz ko labaj menka dalis pereina rubežiu eida-i swetimas szalis dėlto, kad musu spiritas yra brangesnis; bėt i wieta iszeinancio isz Lietuwos kitur kantrabandinin-kai bene 10syk daugiau (czion tikras daugumas negali buti žinomas, nės rokundos nės neweda) igabeno spirito prusiszko kaipo pigesnio. Sumažindami wartone tabako ir a-rėlkos nors per puse, galėtumėme iszlaikyti su wirszumi 15 milijonu rublu kas metas dėl tautiszko reikalu. Tokios su-mos isztekto netik irengimui tam tikru mokslawiecziu žia-mu, widutiniu ir augszcziausiu, ipatingiems reikalams, ne tik wyriszku ale ir moteriszku, nės ir tokios yra reikalingos lygei su wyriszkomis, taipogi ir stipendiju dėl lietuwinku ir lietuwinku sawo tėwynėje ir swetimose szalyse, užtek-tu netik dėl reikalu apszwietimo, bet ir dėl naminio pakėli-mo tautos. Sumažinimas girtybės netik blėdies ir pražuties nėkam [jei bent tik kasoms walstijos, kurios no kožno wėd-ro ima 9 rublus mokesnio], bet dar nauda mums atnesztu. Teisybė susimažintu skaitlus arėlkaleidziū ir szinkiu, susi-mažintu ir iplaukimas skarbo, bėt tas dalykas mažiaus gali mums rupėti, nės ir skarbu i wyresnybei musu reikalai taipogi galwa mažai užima. Susimažintu teisybė reikalawim-as jawu dėl leidimo arėlkos, ale mums rodosi, kad tie ja-wai apwersti ant maitinimo kiauļu taip brangei i Prusus per kamu ir galwiju daugiau naudos gaspadoriams atnesztu. Susimažintu teisybė ir skaitlus szinkiu ir szinkoriu, bėt szen-dien to yra pas mus per daug jau. Pažiūrėkime i musu mės-tus ir mėsčius; ten kožname trecziam bute randame szin-kiu, o jau szinkorei negali ant maisto užsidirbti be apgawi-nėjimo; tegul ima kugi ar peili ir mokinasi kalwystės ir slė-sorystės, tegul czebatas siuwa, bus tai wisiems peinas di-

desnis. Nerokuojuant turtiszko pelno, nerokuojuant, kad dalis apwercziamoji ant girtybės budama apwersta ant rei-kaļu tautos pakėltu ja augsztai; jei tai dar su sykiu nesuly-gintu su musu susėdais senesneis kultura, wieuok turėtumė me ir pelna doriszka. Paweiksłai blaiwesniu tautu mums tai parodo. Wartone spirito 1875 m. Norwėgijoje iszneszė ant kožno gywentujo 10 litru. Tame laike iszpuolė po 249 kriminaliszkus prasiradėlus ant kožno 100 tukstancziū gy-wentujo. Metuose 1884 daugumas iszgerτος arėlkos susima-žino ant 3½ litru no kožno gywentujo, o skaitlus krimina-liszku prasikaltėlu susimažino ant 180 isz 100 tukstancziū gywentujo ir ant kožno 100 tukstancziū gywentujo buwo 3300 ubagu ir walkatu, 85 sumaiszytos iszminties ir 7 patys sawia užmuszo. Iszlaikymas piningu pasisaugstant no gėri-mo arėlkos duoda norwėgams reikalingus turtus dėl pakėli-mo apszwietimo tautos. Wisokios mokslawietės Norwėgi-joje yra paweiksłu wisam swėtui. Nesenei Kristijanijos mē ste irengė Akadėmija dėl dieniniu darbininku ir remeslinin-ku, kurioje visi troksztanti augszczesnio mokslo (Norwėgijoj... elementariszku mokslo nebutu pabaigia, ... tarp wyriszku nei tarp moteriszku nemokancziū skaitytu ir raszyti) susieina wakarais (no ju užmokesnio už moksła nereikalauja), pasibaigus darbams dirbtwėse sawo suteptuose drabužiuose dėl klausymo per 2 ar 3 adynas lek-ciju skaitomu per profesorius universiteto. Teisybė, kad sugryžia namon, pailsia no darbu, užsikandia wakarėne, tie darbininkai jau neturi czėso apwersti pora adynu ant maldos ir atkalbėjimo kelato sykiu ražancziaus ir karunku be mis-lies apie Diewa, snausdami, kaip kad elgiasi musu darbinin-kai; bet mums rodosi, kad Diewas geriaus priims darbus ir mokslus dėl sawo garbės ne kaip ilga, begaline malda be jo-kios mislies, nės isz tokios nei Diewu nei žmonėms nei jo-kios nėra naudos.

Norwėgija ne wienintelė tarp walstiju augszcziaus pasi-kėtusiu dwasiszkai, doriszka ar turtiszka per blaiwyste sawo gywentujo, tokiu walstiju yra ir daugiau senoje Auro-poje. Imkiamė Szwicarija daug bėdnesne už Lietuwa tur-tais gamtos duotais, o ir skaitluje sawo gywentujo nedides-ne už skaitlu lietuwiszkos giminės, o platumu sawo žiamės dar ir menkesne; nors ir tos žiamės tiktai dalis gali buti a-riama ir sėjama, nės kalnai ir uolos dėl to netinka, kaimai ir mėsčiai tiktai žiamesniose wietose, tarpkalniuose, nors ir czion kalnai grumoją sawo baises griuwalais, sniego, ak-menu ir uolu, bėgancziū no wirszuniu žiamyn, tankei nai-kinanti kaimus ir mėsčius su ju turtais ir žmonimis, bėt už tai mokslas szwicarū, ju darbai ir iszlaikos duoda jiems gal-ėjima atmusztu tuos baises griuwalus ar tai statant augsz-tas akmenines sienas, ar užsodinant kalnus giriomis, kurios užlaiko ir sudaužo tuos griuwalus sniego, wadinamus lawy-nomis. Uolas pirma ne kad nusiristi galės armatomis su-daužo. Szwicarai gali pasigirti sakydami: mės sau patys gywenima sutwėrėme tarp gamtos, kuri mums waina buwo mums waina buwo iszdawusi, bėt mės sawo darbais ir mok-slu baises gamtos galybes pergalėjome ir sutwėrėme; pirma jos buwo baises, szendien surisztos pazios mums darbe padeda. O pas mus, nors gamta mums nėko nepawydžia, mės jos dowanu isztraukti nemokame; wietoj darbu mokslo ir iszminties czėse nelaimės tik waitoti ir melstiesi mokame arba raminame sawia szinkiuose pasilenkia ant alwinės arba puskwatėrkės. Kokie darbai, toks ir užmokesnis; koki sė-klā, toks ir waisius. Per blaiwyste szwicarai iszsižaiško pi-ningus reikalingus dėl pakėlimo mokslo, dėl geradaringu užwedimu, muzėju, pakėlimo žiamės darbu, remeslu; kelei kalnuose ir uolose iszkalti yra lygus kaip stalas. Tai wis yra padaryta ne piningais walstijos, bėt piningais walscziu

ar wėl turtais sanariu wisokju draugyscziu. Ka walstija nē gali padaryti, tai padaro wienybė tautos ir jos pajautima ir supratimas reikalu sawo ir sawo žiamės. Mokslawiecziu remeslu, paiszymo jr dailės szimtais rokuoja. Genėwo mėsėte yra laikoma už piningus sanariu draugystės augsztes nē dailės ir remeslu mokslawietė ir muzėum dėl dieniniu darbininku ir remeslininku, kurioje tarp kitu moksłu mo-xina jau ir istorija dailės pas wisas swėto tautos. Literatu-ra Szwicarijos stowi pirmoje eilėje ir tarp kitu didesniu už ja tautu. Garbingiausi profesorei wokiecziu uniwersitetu kaip Bluntszli, Dubois Raymond ir kiti apgynėjei teisybės pažystami swėte tai — szwicarai. Ju remeslai ir waisius ju darbu yra žinomi ir jieszkomis wisame swėte, kuomet mės ant parodu galime siusti tiktai arėlka, kuria leidžia žydai ponu arėlkaleidynėse, arba paweiksłus ateiwiu swetimu fir-mu. Tai ir wisa musu bewaik pramonė.

Belgijoje 1870 m. daugumas suwartoto spirito isznesza ant galwos 8 litrus, tame laike iszpuoto peržengtoju tiesu 269 ant 100 tukstancziū gywentujo; 1884 m. belgai iszgerė po 12 litru ir prasikaltėlu buwo jau 668 ant 100 tukstancziū gywentujo. Tame laike ant 100 tukstancziū gywentujo isz-puolė 14.000 ubagu, 150 beprocziū ir 10 nusizudė patys sa-wia. Rodosi, kad skaitlinės czion sustatytos ir paweiksłai; prwėsti gana mus mokina, ka galėtumėme laimėti, nerokuojuant jau piningu iszlaikytu dėl reikalu tautos, per suma-žinima girtybės. Szioje gadynėje nors arėlka brangesnė ne kaip senowinėje, kada kožnas ukininkas turėdamas 100 mar-gu žiamės be jokio užmokesnio pats namie arėlka leisti gal-jo, wienok girtuoklystė didesnė. Ar mažai tarp lietuwu atsitinka pragėrimu sawo ukiu? Arklū wagys ir kiotokie per-žengtojei tiesos tik isz girtuoklu susitaiso. Kad geria lietu-wei be mieras, kad kas szwenta diena newienas iszėjās isz bažnyczios traukia i szinkiu, kad newiena lietuwu aplinkui kožno bažnytkiemio rastum gulinti grabėje, žinomi tai yra dalykai. Kas czion wienok kaltas? ar gerentis tiktai ukini-kas? Kožnas žmogus, ar jis ukininkas ar apszwiestunas, reikalauja po darbu ir pasiraminti; o kuomi jisai gali ramintiesi? žino tiktai arėlka. Kuningai, kuriu rankose buwo auginimas tautos, neiwedė wietu dėl pasiramimimo. Buwo teisybė laikai, kada jie smarkei pamokslais draudė gerti a-rėlka; wienok negana yra uždrausti, o wietoje uždraustos arėlkos reikėjo parodyti kitoki buda pasilinksimimo, o to jie nepadarė. Knygos arba moksliszki praneszimai, giedo-riu draugystės ir tt. galėtu ukininka užlaikyti no szinkiu, bėt tie tarp lietuwu nežinomi yra dalykai, reikėtu juos in-westi, jie wyresnybė nedraustu. Tankei praszydami gal ir iszpraszytumėme; pour avoir raison, il faut crier fort et long-temps, kaip sako prancuzai; wienok lyg sziuo laik nežinau ar praszė kas nors; ant gafo jei nepawelytu, ir be pawelyji-mo galėtumėme apsieiti, reikėtu tik pritinkancziuos raszla-wos. Skaityti namie kožnas gali, kninga už pranesztoja sžuzyti turėtu. Kas szwenta diena kaimo gywentojei galėtu susirinkti i wiena buta ir klausyti garsaus skaitymo iszmin-tingesnio sawo tarpe. Taip galėtu iwesti ir giesmes ir dai-nas be draugyscziu, jei tos butu draudžiamos. Ukrainoje Wiczorincku wyresnybė nedraudžia, ir mums drausti negal-ėtu, nės apie susirinkimus ir žinoti nereikalauja. Taip sa-kau apie Rusija, nės Prusuose ir szendien nedraudžia. Ne gana wienok sumažinti gėrima arėlkos ir sustabdyti toje da-lyje praleidima piningu, reikia wėl žinoti kur juos dėti, kad jie ir gulėdami nauda atnesztu. Szendien ir randasi tarp ukininku iszlaikos, bėt jie iszlaikytus piningus laiko skry-niose be naudos; tokia jau nauda atneszti galėtu ir skrynia pripilta smilcziu arba prikimszta szienu, nės kaip smiltis taip ir gulintis piningas lygu turi werti. Tankei atsitinka, kad pininguose gulincziuose skryniuose pelės lizda sukrauja,

sukapojusios pirma stangias ir per dideles dëlilzdo penkrublines arba deszimtrublines. Ir taip atsitinka, kad pinin-gai laikomi paslëptynëje buva isztraukti jau isz wartonës ir isz paslëptynës iszimti jau nei jokios wertës neturi. Tokiu atsitikimu paweiksiai man yra zinomi. Dël sudëjimo iszlaiky-tu grasziu ar auksinu ir rublu kituose krasztuose kaip tai Anglijoje, Prancuzijoje, Szwicarijoje, Italijoje arba Suwie-nuotose Walsztijose Amerikos yra iwestos kasos iszlaikos prie pacztu stowenës ar mokslawiecziu kaimu. Prancuzijoje 1884 m. nauju sanariu prie iszlaikos kasu buwo 489.178, kurie atneszë i jas 668.264.454 frankus. Tame skaitluje yra ir isz-laikymai waiku kaiminëse mokslawietëse, kurie deda i kasas piningus gautus no tëwu, o neiszleistus ant beigelu ar ba-ranku. Ten no mažu dienu waikai yra mokinami iszlaikyti No uždëjimo kasu iki pabaigai pereitu metu ing jas iplaukë 2.025.280.640 franku. Isz tokiu kasu bëdnesni ukininkai ima paskole ar tai dël pakëlimo sawo ukës per wisokius pa-gerinimus arba randa pagëlba laike nelaimës. Imantis isz kasos piningus moka palukius ir dëlto sudëti tenai neguli be naudos, bet auga dël sudëjusiuju. I tokias kasas nesza piningus tiktai bëdni ukininkai (o jie Prancuzijoje yra bëd-nesni ne kad Lietuwoje) ir dieninei darbininkai su remesli-ninkais; dël turtingesniu yra begalinis skaitlus banku ir pa-lukinës popëros, akcijos, rentos ir tt. Prie sawo iszlaikos Prancuzija turtais sawo gywentuju yra antraja walsztija wisame swëte (pirmaja wieta inima Anglija su sawo naujokynë-mis). Po uzbaiigimo karës su wokieczais 1870 - 71 m. kada Prancuzija turëjo uzmokëti 5 milijardus duonio, ant paszau-kimo wyresnybës tauta suneszë ne 5 ale 18 milijardu franku Gana Prancuzijai paszaukti sawo tauta dël iwedimo kokios norint institucijos, o piningus isz wisu krasztu nesza. Prancuzai kasa Panamos perkasa dël sutrumpinimo kelo laiwams einantiems isz Auropos i rytines walsztijas Azijos ir Australi-jos. Prancuzai iszdarë Suezo perkasa, isz kurio jau szen-dien uždutos piningus didele turi laime. Prancuzai rengiasi permainyti pustynes zieminës Aprikos ing mares, užd-liedami wandeniu Tarpziaminës marës taip wadinanus Cho-t'us; tokiu budu szios dienos pustynëse apsjausta naujas gywenimas, uždëdyta prekyba ten, nur žmogus szendien pasirodyti nenori, nës ten gywenti yra nesweik. Prancuzai rengiasi pastatyti gelezinkeli po dugnu marës no prancuzu mësto Calais i angliszka Dover; iszpildyma to projekto gaiszina tik baimë angliu, idant tuo keltu prancuzai su waisku nepereitu kuomet i Anglija. Tokiu budu Prancuzija per ilgus laikus buwo tauta augszcziaus mokslë pastatyta, newie-nas mokslas prancuzu ne jau pakëlta ale swëtas stojis; isz Prancuzijos szwiesa piltinasi po wisus uzkabuorius swëto, Prancuzija upeleis kranjo sawo wa ku neszë walnybe ki-toms tautoms, kalëjime sawo wyresnybiu ësanzioms laike didziausios rewolucijos — kodël? nës pati augszcziaus stowëdama uz kitus pirma pejuto reikala tos geradarystës, o pati apturëjusi dalinosi ja su kitais. Dëlto ir czëse karës su wokieczais 1870 - 71 m. linkëjimai wiso swëto buwo ant pu-sës Prancuzijos, nors ji muszta buwo, ir nors prancuzai gadinami sunkia ranka Napoleono jau ne tie patys buwo kaip pirma; pirmyste mokslë dar laikë, ale tëwyniszkumu ir kitais darbais jau buwo apsjatoja ant sawo kelo. Szioje gadynëje jau rodosi ir mokslë apsjatojo, uz tai wartonë gir-dancziu gërimu didinasi.

Nereikia mums taip toli jieszkoti paweikslo; sulyginti sawo apsiëjima su pasielgimu norwëgu, szwicar, prancuzu negreitai galësime. Gana priklodu dël sawias rastumëme ir arcziau, pas musu susëdus; neimsime wokiecziu, nës ju pa-dëjimas yra kitoks kaipo waldancios tautos. Rasime ir pas wienaip prispautus ir neužkencziamus lenkus dawo, ko galëtumëme no ju pasimokinti. Lenkai supranta, kad dël pakëlimo tautos reikia pasikelti moksliszka; jie supranta, kad be mokslë tauta ne augszcziaus stowi kaip jautis arentis nës augsztesniame darbe yra reikalinga iszmintis ir mokslas; uz galwijus mus jau beweik szendien ir laiko wyresnybë ru-su. Perziurëdami wisame swëte augszcziaus mokslawie-tës wisur lenkus sutinkame netik wyriszkus o ir mergisz-kas. Paryziuje Medicinos akademijoje klauso lekciju 12 lenkiszku mergu; 2syk tiek ju yra ant augsztesniuju kursu kursu Bestużewo Petropilëje. Ne su wisu mažas žiupsnis yra ju uniwersitete Zuriko. Randasi jos ir Konzerwatorijose Drëzno, Kolonijos ir Berlyno, taipogi Muzikos Akadë-mijoje Wiennos arba Paryzias akademijoje des beaux arts, nesznokant jau apie augsztesnyji Instituta mergu Krokowo-je. Tarp lenku mergu randame nepaskutine wieta laikanc-zias mokslë: Kowalska laiko katedra matematikos uniwer-sitete Stokgolmo; yra ju gana rasztininkiu pažystamu netik lenku raszlawoje taip graziojoje, bet ir moksliszkoje. Ran-dame jas eilëse teplotriu, skulptoriu ir muzikos kompozyto-riu, nesakant jau nëko apie inimananzias nepaskutine wieta auginime waiku; nei wiena isz ju neužsigins sawo kilmës nei kałbos. Dabar paklauskime, kur mokinasi musu lietuwai-tës, kur ju darbai? Augsztesnëse mokslawietëse su ju pra-wardëmis nesutinkame, darbu nei mokslë nei literaturoje nei dailëje negirdime, apszwiestu lietuwaicziau neturime lai-mës pažinti. Zinome audëjas, grëbëjas, griebikes rugiu isz po dalgio, o nezinome nei wienos rasztininkës, o menkai ju yra ir mokancziu rasztyti. Apszwiestas lietuwis be reikalo

sau jieszkotu paczios lietuwaitës, turi imti isz swetimos tau-tos, per ka ir waikai lietuwo perstoja buti lietuweis, nës wyras turëdamas rupintiesi apie medegiszkus dalykus namu neras laiko dël auginimo waiku lietuwystëje, jei pati jam ne padës. Gywenimas wël apszwiesto žmogaus su tamsia pa-czia neyra galimas. Parodykite mums tokias lietuwaites, kurios budamos apszwiestos nesigëdytu pasaktyti: „asz èsu lietuwaitë, mano prigimta kalba yra lietuwiszka, ja uz sawo kalba laikau“, o mës tokioms lietuwaitëms wisai sawo szir-di atiduosime, neziurëdami i ju turtus; nës rodosi pažini-mas tautystës tai turtai didesni uz skaitlu procentiniu popë-ru. Ka daryti, tokiu lietuwaicziau beweik nepažystame. Kur tos lietuwaitës, kurias mylëti galëtumëme?

Tarp wyru dar geriaus tie dalykai stowi; nerastum gal ant swëto augsztesnios mokslawietës, kur lenko sutikti ne galëtum; nerastum ant swëto dirwos, kur lenku darbininku nebutu. Inzinërei lenku yra wisame swëte, darbai lenku rasztininku yra iszguđdomi i wisu kulturiszku tautu kalbas. Mokslas lenku szioje gadynëje berots labai pasimazino, bet mës juos wis dar ne taip greitai pawysime. Jie supranta, kad mokslë daugiaus turëdami turës ir wienybe tautiszkuose reikaluose.

Galëtu kas sakyti, kad padëjimas lenku ir lietuwiu ne wienoks yra; nors szendien yra lenkai prispauti, bet pir-miau turëdam polytikiszka nepriegulme galëjo uz mus pasi-kelti augszcziaus. Kad toks teisinimas sawo tinginio nëra teisingas, tai rodo gerai no senu laiku, senesni ir ne kaip lietuwei, neužkencziami ir prispauti žydai, neturintieji në-kur sawo tëwynës. Wisur ju nekenczia, wisur juos spau-dzia netiek gal uz ju piktus darbus, kiek uz tai, kad per am-zius laiko sawo tautyste ir ja kelti augsztyn imasi. Kas uz laiko juos, kas jiems twirtybe duoda? ju sutarimas ir wieny-bë, kurios ir mums pasimokinti reikia. Tegul žyds Warszawos isztiks nelaimë, o tuojuau nesz jiems pagëlba žydai Prancuzijos, Wokietijos, Amerikos, Palaistynos, Rumuni-jos ir kitu krasztu. Nesakome, jog wisuose dalykuose pri-tiktum mums no žydu mokintiesi, ale tokia wienybe ir mums yra reskalinga. Tarp žydu ir atsitinka, nors nedaug, pajau-timas tautiszku reikalu tu, tarp kuriu jie gywena. Pary-ziuje newiena institucija yra uždëta ir laikoma Rotszildo, o Petropilëje Polakowo, o ir Warszawoje zinoma wisiems užd-ëta ir laikoma dël bëdnu mergaicziu kriksczcioniszka dy-koji mokslawietë darymo mezziniu Gabrëlënës. Mergaitës mokslawietëje netik nëko uz mokslë nemoka, mokina czion pati uždëtoja, bet gana sintu ir reikalingus inagius dël mezzimo, o bëdnesnios ir pietus. Sakome, kad taip supras-ta geradarystë augszcziaus stowi uz maitinima szimtais tin-giniu ubagu kaip kad pas mus Lietuwoje, nës mokslawietë mokina uždarbio o ne tinginio, nës uz mezzinius brangei perkantieji užmoka. — Tarp žydu taip jau matome nora ëji-mo i mokslë dar didesni kaip tarp lenku, nës regime, kad wyresnybë Rusijos jau no senei ginczyjasi, kad galëtu su-mazinti skaitlu einancziu i mokslë žydu. Neturtingi tëwai turëdami waikus patys minta szmotelu duonos ir cibulo, tiktai idant galëtu surinkti reikalinga skaitlu rublu dël už-mokesnio uz mokslë sunaus ar dukters. O jeigu iszlaikyti kiek reikint patys negalëtu, wisada ras pagëlba pas sawo wentikius. Tarp žydu daug swëte randame augsztai mokslë stowincziu. Jie szendien supranta, ipaczei didesniuose mës-tuose, kad negana jau cheidere su melamedu isz galwos Talmuda mokintiesi, bet reikia siekti augsztesniu mokslu.

Apie AUGINIMA.

Raszlas J. S. Kuokszcio.

XII.

Prisiurëja norint trumpai i kuniszka dwasiszka waiku auginima dabar pasiaiszkinsime mažais nepažymeis atsitiki-mais auginime tai, kaip mës priemoniszka sužadiname taip wadinama wyriszka ar moteriszka pobudi, kurs — asz dar syki sakau — nëkuomi nepriguli no kuniszkos arba kwizi-jologiszkos ipatybës abieju lycziu.

Jau anie žaislai, kokius waikai ir mergës gauna, padeda nntaisyti t wad. wyriszka ir moteriszka pobudi. Waikis gauna bubinëli ir szandykle, arkli ir botaga, laiwute ir grei-tabëguni [welicipëda], o mergë — lëles, lëlu wezimëli, ka-wos sudynus ir wirtuwële, wargonëlus. O kad mergës žais-damos ir loszdomos taip pat pasielgia kaip kad waikai, tai szendien daugumas auginioju žiuri i tai newienodai. Wai-kiui daug yra daugiaus pawelyjama ne kad mergei; jis gali loszti, laikstyti, laiptoti, nardytiesi ir tt. O mergë jau no antru ar trecziu metu turi ant kožno žingsnio girdëti taj, ko wajkis negirdi: „taj nepritinka mergajtei“, „mergelë tajp ne turi rëkauti, bëgioti ir laiptoti, nebrajdyti tajp po purwyna, netajp szwiltinti iszspituti kajp wajkis“. Merge czia taj kludome, kitur pejkime, ten baudziame, uz taj kad ji da-rë tajp pat kajp kad jos brolis, kuri dar gal uz toki darba pagiriame, nës jis taj darans kajp wyras... Toks taj nawat-nas auginimas tajp toli parejna, kad ant galo mergelë jau in-merga suaugusi tajp puķkej iszsidajlino dwalëje ir pobudyje jog jaj duodame garbu warda žaselës, kuomet jos brolis gali užaugo i sumatu, sugëbu ir sumandagu wyra.

Ejkiame gi su taja žasele atgal dar syki ir auginkime ja no pat mažumos tajp, kajp kad augszcziaus pamojome, — tajgi tajp kad tëwaj, auginioje ir draugija, kurioje ji auga, matyjuoje ne merge, o tik wajka ir žmogiu — ar tikiesi, kad tajp auginio 16 metu merga wadinsi žasele? Isz tikro — nel!

Bet czia dar turiu pridurti wiena pasergëjima. Isz to, kas czia buwo pasaktyta, kitas galetu imti mästauti, kad asz norëcziau, idant mergës tajp butu auginamos, kad jos pa-lejstuwingos walkiodamos ulycziose keltu wisoki jeibi. Isz tikro taj to asz nenoriu; wirszumi, asz norëcziau kiek galë-damas no to jas upsaugoti; bet ir norëcziau, kad to nedary-tu netik mergos, bet ir wajkinaj. Ko asz gejdziu taj tik au-ginime kuono, dczasios ir doros noriu, kad nebutu daroma nej-jo-kio skirtumo, ar kudykis butu gimias wajkiu ar merge. Jeigu tas lygus auginimas bus drauge ir geras ir sutiks su istatais pedagogikos, mës neigysime tajp wadinama wyriszka ar mo- moteriszka pobudi, bet tik padoru žmogiszka pobudi. Ir tajp užauginta karta grezcziaus igywendins tejsinguma draugijo-je ne kad mës su wyriszku pasidydziawimu ir su gudrumu neapszwiestu moteru.

XIII.

Bet iszsiras tokie, kurie sakys, kad toks auginimas gali buti geras, iki wajkaj teb'yra wajkajs; bet kad wajkaj suau-go i mergas ir jaunikajezius, tada jau ju iwajrus prigimimas nelejdzia, kad juos muszstumëme tajp sakant ant wieno kur-palaus. Toki pinklë rodosi ësanti tejsinga. Bet kad mës isiziurësime i dalyka gilaus, taj wejkej persiludysime, kad ir tame amziuje žmogaus nepriguli daryti skirtuma tarp jau-nikajezio ir mergos.

Kad wajkaj iszauaga isz metu mokslams priskirtu tuomet mës mislinëjame, kuomi jie dabar buti turës, idant gëbsnej-pargalëtu wisas sunkenybes gywenime kowojant uz buyi. Pirmiausej pažwelgkime, kas darosi su wajkinu. Atmëtus keleta nëkszu kylancziu isz augsztesniu luomu ir tułus pa-lejstuwëlus isz mësyczionu ir beturecziu, kurie tampa wagi-szajs grazej apsitajsia arba wilkëdami skudurus, kożnam wajkiuj istojant i metas jaunikajystës yra pajieszkomas ar daug ar maž atpuolans amatas, ir jaunikajtis megdamas ta amata stengiasi isz wisu pajiegu ka patogaus iszmokti sawo amate, nës jis žino, kad taj, ka jis dabar mokinasi, jam bus sugadu per wisa amziu.

Dar daugiaus, jaunikajtis žino, kad su 21 metu jis tam-pa ukësu arba tëwiszkajniu, uz taj jis anksti jau rupinasi apie draugijiszka gywenima ir prisitajko prie to ar kito klu-bo, mokinasi susirinkimuose ir draugystëse rëda parlamen-tariszka, ir jeigu jis yra gëbszajs, jis pradeda lipti augsztyn polytikiszkomis kopëcziomis, ir gal taps tajp stambiu wal-stijos wyru, kad jis sergës likima žiamës, o gal ir kitu tau-tu. Suprantamas tajp yra dajgtas, kad nekożnas gali iliptie i tokia augsztybe, bet uz taj kożnas turi tam tikra praguma, jis turi ardme, jam prideri wisas swëtas.

XIV.

O kajp yra kitajp su mergomis! Dukters turtingu tëwa nemislyja nëko mokintiesi, kas reikaluj atëjus galëtu joms sutejkti duona. Teatras, pokilej, koncertaj ir kas prie to priguli, taj wis yra jieszkiniu tu mergu, iki jas weda koks pilnamasznis wyras, o po nutekëjimo jos tësia tolaus toki benaudai krutuma. Turtingas jaunikajtis apsjrenka amata, jis mokinasi ka norint, jis tampa kuomi norint, ir tai ji gel-bi, jeigu koki nelajmë isztinka. O merga pasilieka mados lële ir tiktaj lële ir lauka wyro, ir neiszsmoko jausti, kajp tajp yra panëkintinu.

Mergos gi, kurios turtu neturi, negali perlejsti lajka ant tokiu nëknëkiu, nës jos yra prispirtos sziti-ata iszmokti ir dirbti, idant majtintiesi; bet tik retaj jos pasirenka amata isz palinkimo ant to, tankiausej jos žiuri i ta lajka sawo gy-wenimo kajp i perejgini, lajkini, ir gesuoja czëso, kada at-ëjas wyras jas wes ir majtins. Kad merga imasi uz kokio norint amato, tai ji daro ne su mästimi, jog wisa sawo gy-wenimji pildys, bet su paslaptu lukescziau taj dabar daryti tolek, iki taj ejnasi ir alga uz taj yra gaunama, nës tu pini-gu rejkia dël iszlaikymo gywybës, o prieg tam turi wilti isz-tekëti uz wyro, kurs yra gana turtingas arba nors tiek pel-no, kad jaj nëko dirbti nerejketu.

Asz nenoriu stigawoti, kad toki paslaptinë mislis lindo smagenyse kożnos mergos isz to slnogsnio; gal yra gana to-kiu mergu, kurioms dëlto tik nutekëti uz wyro, kad jis jas penëtu, yra dajgtu pasibajsetinu ir jos wisaj rusczej, kajp kad daro wyriszkej, atsiduoda sawo amatuj, bet tajp yra tæ-se, kad tokios mergos yra mažumoje, o kitos daro diduma. O tas taj didumas mergu ir yra priezastimi pasiputimo ir isz-dëjimo wyriszkiu; nës wyras sako: „asz majtinu moter, asz esmi kuomi daugiaus uz ju, asz stowiu augszcziaus! Ir norint toks wyras butu prieszingas biblijaj ir tikejimiszkam prietaruj, o wienok ana biblijos sakini jis pilnaj tejsingu pripažysta: „Ir jis bus tawo ponu!“ ar bent taj, ka apasz-tilas Powilas pasakë: „Mulier taceat in ecclesia“, ka mës sawotiszkej iszguđdytumëme: „Moteriszke czia neturi kiesz-ti sawo liežuwi“.

Toki taj žiama padëjima moteriszkuju, ta ju atstumima no draugijiszko gywenimo, ta pamuszima ju apaczion wyro wisur kur, taj stengiasi szendien tikrasis ir tejsingas mok-slas atmajnyti. Uz taj Suwienuotose Walsztijose moters st- stojo ir i draugystes, idant numesti dwejopa junga, ana w

Apjypas Aprikoje. Emjraj praszo, idant Senussi, szëj-

gystiszka junga alginu darbu ir junga prispaudimo moteriszkju. Ir kad moteriszkju wienybė turi istanga, taj paduro norintans atsitikimas Dakotos Walsstijoje, kur 1884 m. Legislatura priėmė billi lejdžiant moterims balsuoti; berots kad governoras Pierce padėjo sawo 'veto', billis neatsirandant 2/3 daugumo balsu Legislaturoje neperėjo. Bet ir tas pats atsitikimas rodo, jog moteriszkės kaskarts daugiaus ingauna galybės per sawo wienybe. — O ir ta moteriszkju iszwalnyjima mės galime per wajku auginima paskubinti ir palengwinti, o ant galo ir pasiekti. Taj wis yra galima padaryti auginant wajkus tajp, kad su augustia merga tajp pat apsiejtumėme kajp ir su jaunikajeziu. Jej jaunikajtis gywana neatsiduodamas kokiam paszaukimuj, mės jo neapkenziame, o tokio neapkentimo nejtuntame dėl mergu. Bet kodėl ne? Na, dėlto kad mergos patuolajk tajp nebuwo auginamos, kad jos atsiduotu amatuj kajp kad wyras. Tiktaj musu amžis su sawo pramoniszka rewolucija mus pripratino regėti žmona ruoszaujantiesi netik widuje ir kas prie widaus priguli, newien prie siuwimo drabužiu ir prie pasigražinimo bet budas iszdarbystos paskutiniuos 25 metuose moters prispyrė insigrusti i wisus amatus ir darbus, pradedant no darbu anglakasytėje, 3000 pėdu apaczioje žiamės, iki anu tajp wad. mokintuju amatu. Taj wis akimis matydami mės esa, me nēwa prispirti prigatawyti sawo mergas, kurios gywenime turi dirbti darbus lygius darbams wyriszkju, prie to amato, prie kurio mės jas priskiriame arba koki jos pacioz pasirenka, kajp kad mės darome su jaunikajezys. Taj bežots yra lengwu pasakyti, bet ne lengwu padaryti per taj, kad turime per daug pajniu iszpjaiuoti. Tolaus bus.

BAISAS.

Isztrauka isz kwizikos P. Nerio.

Koks taj dajgtas yra balsas, jus patys žinote. Zmoguj kalbant, muzikaj griežiant, upeluj sriowenant, griauštiniuj griaudžiant ir tt. jus girdžiate balsu. Bet kajp tas balsas yra newienodas! Wiena syki jis mėgsta jusu ausims, kita gi syki geriaus butu jo negirdėti; tolaus, kartajs jis yra ajszkus ir didelis, kartajs gi silpnas ir ožimuj priljgstantis.

Mano mēris yra iszrejszti jums, isz kur balsas imasi ir no ko priguli jo newienodumas.

Užspauskiame spauptuwoose wiena gala p̄onos geležinės arba plieninės lazdelės, paskiaus pridēja pirszta prie antro galo palenkkiame lazdele ir ant galo ja palejskiame; tada tuojaus mės iszgersime nekuri balsu, kurs bus didesnis arba mažesnis, pagal lazdelės ilguma. Ne gana to mės tajp pat pamatysime, jog lazdelė linguojasi isz wienos pusės in kita ir taj juo ji strigesnė, juo grejtumas lingawimo bus didesnis. Paprastinaj yra sakoma, jog lazdelė dreba ir kožna jos kelonė no deszinės pusės i kajre ir atgal duoda wiena drebejima. Jeju lazdelė bus gant ilga, no pusės sieksnio iki sieksniuj, tada mės ajszkej galėsime užmatyti jos drebejimus skyrimaj; bet tada balsas yra tajp mažas, kad ji mės wargej galime girdėti. Lazdelej esant strigesnej balsas pasididina bet tada drebejimuj pasididinus mės nebegalime tarp sawias iszskirti lingawimu; akis isz wieno sykio mato wisus lazdelės padėjimus, ir iszsižiuri, buk lazdelė no apaczios iki wirszuj pasidrutina. Ir tajp pasigaudami pamintos lazdelės mės atradome sziuos du dajgtus: isz pradžios, jog balsas pajna no lingawimo arba drebejimo užtenkanczej smagaus: o tolaus, jog balsas ejna pagal grejtuma lingawimo: juo lingawimas bus didesnis, juo ir balsas bus augstesnis.

Isztemptas siulas o pirsztu užgautas parodytu mums ta pati atsitikima, tajp pat ir stygos (striunos) smujkos arba kito wajp priljgstantio instrumento. Stiklo kieliszkelis, jeju per jo kraszta smiczju patrauksime, dreba wisiszkej tajp pat kajp lazdelė arba siulas isztemptas, iszduodamas balsu pagal sawo diduma. — Ta drebejima galime jausti pirszta prie stiklo pridėdami, no ko drebejimas tuojaus nustoja ir balsas pasibajgia.

Ir tajp galime apskritaj pasakyti, jog balso nėra be drebejimo kokio nors dajgto. O tas dajgtas gali buti kietas, skystas arba duja (gazas).

Ipatybė drebejimo yra apdowanoti wisi dajgtaj, bet ta ipatybė wienuose dajgtuose yra didesnė, kituose mažesnė. Tas newienodumas drebejimo pajna no newienodumo spēkos (pajiegos), su kuria mažiausios dajgto dalelės atitolintos no paprastinio tarp sawias padėjimo rengiasi wėl už i ta padėjima kajp tik nustoja wejkti priežastis jas iszwedusi isz pirmutinio paprastinio padėjimo. Medis palenkstas ir palejstas tolyg linguosis kolek neapsistos wisiszkej tajp pat kajp pirma buwo. Ipatybė drebejimo ir tarp dajgtu wieno ir to paties skyriaus tajp pat yra didej newienoda: dėlto taj nekias nemėgins isz szwino nulieti warpeli, dėl kurio nuliejimo yra pasigaunami tam pritinkanti majszalaj isz nekuriu naugiu.

Dajgtaj neapdowanoti ipatybe ilgo drebejimo muszami iszduoda balsu trumpa arba geriaus sakant pokszėjima. Prie tokiu dajgtu turi buti prirokuoti medis, akmuo ir žiamė.

Balso iszsiplatinimas. Norint, idant balsas isz tos wietos, kur jis yra gimias, atejtu iki musu ausej, rejkia, idant

tarp tos wietos ir musu butu koks dajgtas kietas, skystas ar duja. Dykoje wietoje balso neapturėsime: drebejimą užgauto dajgto gali buti akymis matomi, bet ausys ju negirdės. Jejtut apie mus nebutu oro, taj butu galima pagal mus isz armotos iszszauti ir to mės nepasijustumėme.

Imkime nekuri stiklini sudyna, kurio widuryje galėtumėme prikabinti warpeli. Tegul dabar wiskas bus tajp sutajsyta, jog warpeluj po sudynuj esant pawožtam mės galėtumėme isz ten ora isztraukti ir warpeli judinti. Didžej tada pasidwydami pamatytumėme, jog ora isztraukus, norint szirdelė ir musztu i sienas warpelo, bet mės nej jokio balso negirdėtumėme. Inlejskiame truputėli oro; tada mės iszgersime tykus kambėjima, tarsi isz tolo atejanti, kurs pasididins ir bus ajszkej girdžiamas drauge su tuomi, kajp mės in ten sykis no sykio daugiaus oro inlejsime.

Kitos dujos tajp pat kajp ir oras lejdžia balsuj iszsiplatininti.

Ant augsztu kalnu oras yra retesnis, mažiaus tirsztas kajp žiamose wietose; dėlto taj ir spēka balso ten didelej pasimažina; žmonės, kuriems prisirejka kelauti per didelej augsztus kalnus, geraj atsimenta, jog ten daug augszciaus rejkia balsa pakelti norint susikalbėti ne kad žiamose wietose.

Wanduo ir kiti skysti dajgtaj geriaus balša iszplatinina ne kad oras arba dujos. Gentaru žwejej, kurie kartajs nusilejžia labaj gileji mares, kuomi geriausėj girdžia, kas dedasi wandenyje, lajwuose ar marės pakrasztyje.

Kieti dajgtaj dar geriaus už skystus lejdžia balsuj iszsiplatininti. Paskrebenkite truputi gala ilgo sienojaus, tada ausis pridėtoji prie antro galo sienojaus iszgers ta skrebenima daug geriaus gal buti ne kad jus patys, Wežima waznuojanti arda žmogu szuołejš jojanti keli geraj sumusztu, kajpo wieszkelu, plentu, isz tolo iszgersime ausi prie kelo pridėdami.

Kaulai galwos didžej lengwej weda balša in ausi: du žmonės turėdami dantyse ilga medžio lazdele gali tarpo sawias susikalbėti didžej tykiu balsu. Tokiu budu pasisenka susikalbėti su apkurtelejs.

Isz kitos wėl pusės tokie dajgtaj kajp wata, diwanaj, po pėra didžej balsu asuri, numarina; grinczia iszmuszta po pėromis ir kurios asla butu diwanajs iszkłota wargej lejdžia trenksnuj kajp inejti tajp ir iszejti.

Balso grejtumas. Jums isz tikro teko nekarta isz tolo matyti žmogu medi kertanti. Jejtut tajp, taj jus turite atsiminti, jog walanda, kurioje jus iszgerstate pokszėjima, ne yra ta pati, kurioje kirwis medžio pasiliecia. Pagal atstogumą, kuriame jus esate no kirtiko ir pagal smaguma darbo szio paskutinio, pokszėjima jus iszgerstate ar walandoje, kurioje kirwis no kelmo atsitraukia, ar kada jis yra pagatawas isz naujo kelma pažejsti; gali atsitikti ir tajp, jog antrasis kirtimas bus atlikas pirmias ne kad jus iszgersite pirmaj pokszėjima. Taj geriausėj galime insitėmyti prisiziūrėdami isz tolo darbininkuj walandoje, kada jis yra sawo darba pabajgias; tada dažnaj atsitinka, jog matydami darbininka kirwi dedant ant žiamės mės nesitikėtaj iszgerstame paskutini pokszėjima.

Tajp pat prisiziūrėdami ar motu szowimuj jus isz pradžios pamatote ugni ir dumus, ir palaukus iszgerstate trenksma. Tajp pat lajke audros jus pamatote žajba, o paskiau iszgerstate griauštini, nors tie du atsitikimaj atsiranda wiename lajke.

Tas wisas jums rodo, jog balsas ore neiszkarto pasiplatinina. Patyrimaj daryti kartskartėmis mokintiems wyrams parodė, jog balsas lajke wienos sekundos oru perbėga 160 sieksniu, sakant apskritu skajtlu; dėlto taj jeju armota bus iszszautė no musu atstogume wienos wiorstos, taj trenksma iszgerstame tiktaj po 3 sekundu. Jeju no žajbo pasirodymo iki iszgerdimuj griauštini praėjo 10 sekundu, tada atstogumas žajbawimo no musu bus truputi didėlesnis už 3 wiorstas.

Taj kajp buwo pasakya balso grejtumas ore; wandenyje balsas grejciaus iszsiplatinina ir lajke wienos sekundos per bėga 705 sieksnius.

Balso iszsiplatinimas kietuose dajgtuose, atsižiurint in ju ipatybes, yra no 6 iki 18 kartu didesnis ne kad ore.

Balso atsimuszimas. Garsas. Jeju jus palejsite skritul gumulastikos priesz koki nors lygu pawirszį, taj skritulys atszoks atgal ir tame atszokime seks nekuri tėkme, kuri no to priguli, kajp skritulys buwo palejstas priesz paminėta pawirszį; mestas tiesej jis ir atszoks tiesej no to pawirszio; mestas pražiulnej jis ir atszoks no pawirszio pražiulnej ir taj tokiu budu, jog abidwi skritulo tėkmės priesz ir po pawirszio užgawimu bus wienodaj ties pawirsziu pasilenkusios. Szwiesos spindulys puldamas ant nupalera woto pawirszio pasituri to pacio budo ir tas yra atmuzimu szwiesos wadinama. Balsas tajpat sutikdamas kludyma atsimuszta ir duoda taj, ka mės garsu wadiname.

Garsas už taj nėra kas kitas kajp balsas atsimuszsis no kokios norint kluties. Jis atsimuszdamas, jeju tik netie, sej buwo puolas ant kluties, permajno sawo tėkme ir mės tuomi apgauti jieszkome priežasties balso ten, isz kur jis yra iszejš. Tajp mums prie kalnelo priwaziawus ir girdint

warpu skambėjima iszejnanti no deszinės pusės, mės pasitikime isz tos pusės kajma ar miesteli pamatyti, kuomet tas randasi isz kajrės pusės.

Mės jau esame pasakia, jog jeju balsas tiesej puola ant kokios nors užtenkanczio didumo kluties, kajp taj ant muru, kurejs miestas yra apju stas, ant koryczios griuwenose stowinczios, ani medžiu ir tt., tada atsimuszdamas tajp pat jis tiesej ir atgal sugryžta. Jeju tada norėtumėmė iszgersti atsigarsėjima musu pacziu balso, taj rejkia atsistoti tiesej priesz kludanti dajgta, kurs turi atmuszti musu balša ir taj pritinkancziame atstogume. Atsiminkiamo tada, jog balsas per sekunda perbėga 160 sieksniu, o tajp pat ir taj, jog norint, idant musu suszukimas ir tas pats suszukimas garsu atkartotas nesusimajszytu, rejkia, idant terpo ju in ausi atėjimo butu skyris lajko lygus penktaj dalej wienos sekundos. Lajke gi penktos daleis sekundos balsas perbėgš 160: 5 arba 32 sieksnius. Tolaus, kadangi tame lajke balsas no musu turi atejti iki kluczej ir atgal sugryžti, tada ajszku, jog musu no kluties atstogumas turi buti lygus pusej 32 sieksniu, taj yra 16 sieksniu.

Wa atstogumas rejkalingas dėl atskartojimo wieno szuk telejimo wieno taralo arba sillabos, kajp iprotis yra sakyti. Dėl atskartojimo dwieju, triju ar keturiu taralu rejktu, idant tas atstogumas butu 2, 3 ar 4 kartus didesnis, ir tt. Zinomas dajgtas ir ta be sakymo lengwu suprasti, jog paminėtasis atstogumas tajp pat ejna pagal grejtuma iszstarimo taralu. Tajp norint iszgersti garse atmuszta žodi ka-ka-ry-ku, iszreto, widutiniszkaj, rejkia, idant atstogumas kluties nog musu butu 4 kartus po 16 sieksniu, taj yra 64 sieksnej

Kada balsas atsimuszdamas sutinka ne wiena, bet keleta kludancziu dajgtu, tada mės girdžiamė jo garsa arba atsiliepima balso keletą sykiu. Tajp Italijoje arti mēsto Milano yra wieta, kur pusztalėto szuawis atsiliepia iki 60 kartu. Ilgas griauštini griaudimas, labiausėj kalnuose, tajp pat pajna no daugkartinio balso atsimuszimo tarp žiamės ir debesu.

Balso ipatybės. Jus žinote, jog balsas ar taj žmogaus ar kokio instrumento turi kajp sawo snoka tajp pat ir sawo spēka. Wiena ir ta pati suoka gali buti tyki ir balsi, tajp pat kajp ji gali buti augstesnė arba žiamesnė. No ko pajna tas nelygumas, galite manias paklausti. Isz to, kas buwo augszciaus pasakya, man rodosi, jog jus patys galėsite priežasti to dajgto suprasti. Paimekiame smujka ir pradėkiame smiczju grajžyti pirma styga arba struna, jos pirsztu neprispausdami. Juo mės labiaus styga smiczju užgawime juo balsas bus didesnis, bet suoka wis ta pati, o kadangi balsas pajna no stygu drebejimu, tada galime sakyti, jog suokaj neatsimajnat ir skajtlus drebejimu lajke wienos sekundos turi neatsimajnyti, tiktaj karta tie drebejimaj bus didesni, o per taj ir smagesni, o kita karta trumpesni, o per taj palengwesni. Ir isz tikro tajp yra; nės mokintu wyru yra atsektaj, jog suokos augsztumas ejna pagal dauguma drebejimu lajke wienos sekundos, taj yra juo drebejimu yra daugiaus, juo ir suoka bus augstesnė; spēka gi suokos pajna no didumo tu drebejimu. Tajp balsas stygos smiczju užgautos isz pradžios yra didesnis ne kad pabajgoje, tas gi no to pajna, kad styga tuojuo po užgawimo turi didesnius drebejimus arba lingawimus ne kad pabajgoje, nors ju skajtlus lajke sekundos atsilieka wienas ir tas pats kajp pradžioj tajp ir pabajgoje.

Gromata isz Shenandoah, 14 d. rugsėjo raszta.

Mejlingas Rėdytojau! Tau Szenandori atłankant dasizinojau ir dagirdau tawo gerus užmanymus, kuriuos mės stengsimėsi kiek galėdami iwesti i kruopszta darba. Wienkart iszgerdias, jog strajpsnej „L. Balso“ yra atwiri dėl tiesu lietuwiszku, imuosi už p̄unksnos, ir pora pasergu isz asiliszko mandrumo musu naujalenkiu nuraszysiu. Dowanok man, miejlas rėdytojau, jog ir asz pats iki paskutlnej walandaj tarnawau dwasioje tiems labaszalamis; wienok nėkam ne dawiau patirti, kuomi esu, ir ajszkej netrubbyjau, kajp taj daro szendieniszkej keli trumpaproczej pujkiej naujalenkej Szenandorio. Asz tyrinėjau wisus judėjimus lietuwininku Asz pats lauziau galwa iszgerdias užgimusi tikros lietuwiszkos dwasios lajkraszti, kajp ji butu galima isznajkinti isz swėto; bet grejtaj perpratau matydamas angant kas diena stiprybe lietuwininku, ir atstojau wisiszkej no tos pajkios mislies priežadėdamas dirbti isz wisu sawo pajiegu dėl gero ir naudos lietuwytės. Bet puikybeje mirkstanti musu mažaproczej, užkietėja aklybeje naujalenkej, dar to ir szendien geraj nemato, nės apwilktos yra akys per pacziu priežasti. Nėra ka placzej apie tokius rasztyti, nės pats, rėdytojau, matėj sawo akymis budamas dwiejuose musu susirinkimuose. Matej anuos tris naujalenkius, kajp kėlė augsztyn neczystas sawo nosutes mislydami atimti tau balša igyta no wisuomenės, o tarp wisu turiu pasakyti warda P. Kazakewyciaus to tikro ir nekalto awinėlo, kuris jau pora sykiu buwo atidnotas ant apėros no lenku ir naujalenkiu Pottsvillės wilkams už karsztuma lietuwytės. Kitas yra wisiems žinomas isz neužgijusiu dar sopulu po nuplakimo gumpajpėmis sulu-

jo trissyk kajp szunyitis nežmoniszku balsu. Maža stiprybė čia naujalenkiu, nės Szenandoryje skajtome juos tik ant pirsztu abieju ranku; tiktaj ludna, kad lietuwininkaj nesuprasdami sawo paszaukimo klauso juju krejwos patarmės, kurie stengiasi wisomis pajiegomis netik ka dėl szlowės [nės jos rodosi mažaj tarp tu ponu randasi], bet daugiausej dėl kupczystės bussines'o, idant lietuwininkaj neatsiskirtu reikaluose bažnyczios tajp ir kituose no lenku. Suprantate, apie ka aniems ejna. Nusiuontė praszyrna i arkiwyskupa K. Ryon Piladelpioje, idant duotu kuninga lietuwininka kajpo wikara arba pagelbininka klebonuj Lenarkewycziuj. Asz mislyju, kad jeju arkiwyskupas ir prilinktu prie ju praszyrmo, negautu kuningo lietuwininko. Koks gi kuningas pasidrasintu ejti arba lysti tarpo priekalo ir kujo?. Apsaugok Diewe no to majsztu, kuri ko nas jau dabar szwiesej gal pasergėti, gal buti iszdygtu didesnė kowa ne kad czėsuose „Millerio“, nėszo Mickewycziaus. Tiejie atszala buwusiej kiti syk lietuwininkajs nori budawoti bokszta pradėdami no szmajgalo nesupranta nej to, kad tas gali grejtaj parwirsti o griudamas ju szłowe pažejsti, kuria nori pirkti lietuwiszkajs 10cenczejs. Czia nemėlas, nės ir pats rėdytojas Balso buwo prieregėtoju, kajp wienas kromininkas stowėjo tarpduryje susirinkimo buto atkiszias sawo skrybėle tikėdamas, jog surinks apszcej piningu.

Girdėjau wajkszczojant paskelba juoku werta, kajpo Szenandorio naujalenkej tariasi sustabdyti iszdawimā Liet-Balzo. Czia brolej kas naujo užgimtu walnoj žiamėje, jeju keli naujalenkej istengtu iszkrastyti sistėma walnybės raszto. Asz netikiu, ar tajp umaj padarys taj, dar rejktu pasimokinti truputi, iki prisigriebs in asiliszka iszminti, o jau paskuj galėska pradėti. Juokdarej tiejie musu naujalenkej; anuo tarpu wažiawo i Nauja Jorka iszwyti Jona Szlupa i Europa, bet ar istengė taj padaryti? Szlupas ir szendien dirba darbus dėl musu nandos ir musu tėwynės Lietuwos. O i wieta iszwijimo Szlupo numarino ir palajdojo ant amžiu sawo numylėta Iajkraszti „Unija“, ir parwažiawo namon apsidengia ludnumu. Ir czia tejsybė, nės garsej bubnyjo wie na troksztanczioji kromiszka be wandens diglė, jog ju brolej pražndys L. Balza. Iszpułtu czia jiems ta karuna, kuria žadėjo Szlupuj, nės matyti, kad augszczius iszikėlė patys sawia wisagalybėje už pruszskaj wokiszka ir maskoliszka cieszoriu. Wienas isz nauju abonentu W.

WISOKIOS ZINIOS.

Anglija. Strejkas 5000 darbininku Newcastleje Armstrongo maszinu ir kanuolu dirbtuwėje pasibajgė; Iajmėjo darbininkaj; abudu darbu užziurėtojej, priesz kuriuos darbininkaj pasikėlė, tapė pawaryti no darbo.

Aprubežiawimuose Afganistano Iajmėjo Rusija Iabaj daug, nės jay tapė pripažinta apielinkė Penszdės, druskinej azeraj ir ganyklinės Iankos; berots ji negawo Zulfikaro raguwos, bet ta raguwa nssutrukdyt maskolu armijos ejnanczios i Herata. Lessaras, kurs buwo maskoliszku rubežiaus mēruotoju, yra Iabaj džiugus isz pasisekimo, ir Iapkriczio mēnesyje jis susitiks su generolu Komarowu; o Anglija turj nosi knebinėtiesi ir su pawydu žiurėti i auganczia Rusija. Szpanija pasiduoda Wokietijaj, o Anglija Rusijaj. Kad syki kas tiem dwiem welniam ragus aplaužytu!

Mirė W. A. Guy, prakilnus angliszkas daktaras, kurs paraszė ir gana daug daktariszku kningu.

Naujas Lordas waldowas Ajrijos nukelawo i mēsta Londonderry, kur jis tapė priimtas s didelu džiaugsmu.

Ant rubežiaus tarp Indijos ir Afganistano prasidėjo wajna tarp wietiniu giminiu. Indijoje bene tik kilis badmetis, nės wienur kajtra o kitur twanaj wisus jawus sunajkino.

Spanija. No 1 d. rugsėjo iki 12 d. czia sirgo kolėros liga 23.644 žmonės, o mirė 6.379. Wienok dabar liga emė ejti retyn. Szpanus kolėra gasdina, ale ipykinti juos nės tiek negalėjo kiek Bismarkis apszėdamas Pilypines salas. Tos salos no senej skajtėsi turtu Szpanijos, ir dabar buwo ten szpaniszkas gubernatorius priskirtas; ale Bismarkis užbėgo pribuwima gubernatoriaus, ir Wokietijos kariszki Iajwaj užėmė salas. Tokia žinia gawia szpanaj Iabaj užsidegė priesz wokieczius. Madrido mēste susirinkia i 40.000 žmoniū kėlė trenksma, apguło wokiecziu konsulo namus, nuplėszia karuna Wokietijos walkiojo po ulyczias. Kituose dideluose mēstuose buwo tajp pat. Madride ir armija sumiszzo priesz karalu Alfonsa, kada tas neapskelbė wajnos wokiecziams. Pagelbininkas minystro Iajwynės atsisakė no tarnystės. Mēstuose Kartagėnoj ir Lenares Wokietijos konsulej atsisakė no tarnystės budami padonajs Szpanijos. Madride ir dabar wokiecziu konsulis grasas Solms Sonnenwalde yra apsaugoje žalnėriu. Wyresnybė Szpanijos regimaj nori apsisaugoti no wajnos, bet jau derėjimajs ji neatgaus no wokiecziu Pilypines salas, kurios wokiecziams gali buti sugadžios kajpo stowenė Iajwams wažiuojantiems isz Naujos Gwinėjos; o prieg tam ir pabajgus kast Panamini perkas, kada pasikėls prekyba, tos salos yra rejkalingos Wokietijaj dėl Iajmėjimo. Karalus Alfonso nusiuntė tam tikra pasiun-

tini i Berlyna dėl perpraszyrmo wokiszkos wyresnybės už apszmejžima wokiszkos konsulistės Madride. Wienok Wokietija dawė paliepima, idant Iajwynė butu gatawa kožnoj walandoj ejti ing ugni. Isz kitos pusės girdėti, kad jeju Wokietija nesuszgaldys geruojusu Szpanija, taj ir Anglija norinti isismerkiti ant minėtu Pilypiniu salu.

Prancuzijos pietinėje dalyje kolėra wis dar neapsistoja. 12 d. szito mēnesio taja liga mirė arkiwyskupas mēsto Aix; jis užsikrėtė aplankydamas koleringa ligonbuti.

Daugybė wokiszku szpiegu tame czėse aplankė rytine dali Prancuzijos. Yra sakoma, kad Belforto gintuwėje tapė suimtas wienas wokiecziu generolas ir du apicėrej, kada jie ka tik buwo insigilinia i nuėmima plano mēsto; prancuzaj juos sugriebia iszmetė Iaukan per rubežiu. Ir geraj!

Alžyro ooste kilo pamiszimas ant perwežtinio garlajwio „France“, kurs gryžo isz Tonkino su daugybe sergancziu ir sužejstu žalnėriu. Jau kelonėje žalnėrej buwo su matrozajs susiguczija ir susimuszia. Nekurius matrozus korojo wajnos sudu; dabar palejsti i walnybe jie nupjaustė inkarus iszmetė i mare pagelbos Iajweles ir ugnagesintinius itajsus, ir wiena matroza rado i Iajwo pilwa kortant skyde del nuskan dinimo Iajwo. Marės žalnėrej su pagelba žiaminiu wisus matrozus suėmė; dabar bus prowa dėl to pamiszimo ir didžiausius kaltininkus turi buti suszaudys ar pakars.

Garsus prancuzu matematikas J. C. Bouquet mire. Generolas Courcy, prancuzu kamandėrius Anname, kad pasiklausė, ar jis turi tiesa nustumti no sosto Annamo jauną karalu, gawo atsakyma no wyresnybės, kad jis turi pilną wale daryti, ka mato esant rejkalingu.

Maskolija. Isz Afganistano parejna žinia, kad caras metuose 1886 wažiuosias i Azija, ir Samarkandoj busias karunotas cieszoriumi Widurinės Azijos. Su Iyg sziuolajk jis tos mislies dėlto neiszpildias, kad anapuskapijnīs geležinkelis dar ne yra pabajgtas statyti. o caras nenorins atliktie kelone isz Taszkento i Samarkanda rajtas ar wežime wažiuotas. Caras bus cieszorius widurinės Azijos, Wiktorija, Anglijos karalėnė, yra cėsorėnė Indijos ne no tajp senej. Trezczias kas turi pasisaugoti kiszti pirszta i tarpduri!

Suwienuose Walstijose czėse paskutiniuju 28 dienu wagys isilaužė i pacztas ir pawogė \$ 6000.

Ir mēste San Francisko bus Grantuj pastatytas paminklas, ir ant to žada iszduoti puse milijonu dolaru!

I Albany 13 d. szito mēnesio susiwažiawo walnamislef žmonės, ir sutarima padaria rejkalauja, kad bažnyczia butu wisaj atskirta no walstijos, nedėdieninej istatymaj turi buti praszalinti, tiesos moteri turi buti sulygingtos su tiesomis wyru; kad darbininkams sutejkti tejsinga užmokesti už ju darba, rejka a jiems duoti dali darbinio pelno.

Saratoguje 12 d. susirinko socijologaj — katedros socijalistaj ir padarė „amerikiszka ekonomijos draugyste“, pasirupinant prof. Ely. Tie ponaj pasizadėjo Iajkraszcziuose ir mokslawietėse pakelti balza pritarianti iwedimuj 8adynės darbo dienos, uždraudimuj dirbti wajkams ir moterims pabriuose (je ne už lygu užmokesni), pramoniszkos draugystėms ir tt. Wis mat grudelis prie grudelo...

Anglakas Neilsono lindyneje pas Szamokus pasilowė 12 d. dirbia rejkalaudami padidinimo algu. Czia 4 anglakasyklu darbininkaj dabar strejkuoja.

Mokslawietės Naujame Jorke 12 d. tapė atidarytos ir 134.000 wajku ejna i moksla. Mokytoju yra 3270.

Washington C. H. Fayette Co Ohio. 8 d. rugsėjo pusė po septyniu wakare nesitikėta plėga atlankė ta mēsteli; perpora minutu ka nepawertė i gruwenas wisa Iobeli 5000 mēszcionu. Wakare 6 adynoj juodi debesys apsupo wisa wakaru kraszta, žajbaj Iabaj plakdami szwietė kajpo elektriszka szwiesia; i adyna tikėjomėsi ir Springfielde ta kora sulaukti, ale debesys i abi puses persiskyrė i pietu ir žiemiu szalis; ir tas didysis szturmas wėsułu szale praėjo tik 19 wierstu skindamas medžius kajpo stambūs ir namus krajpydamas, stogus nuwersdamas ir tiesiogužkludė didžiausiam smarkume mēsteli Waszington C. H. pirmiausej smarkus lytus, paskuj wėsułus, kad isz pirmos sekundos Iangu stiklaj skambėti pradėjo, namaj braszkėti ir gruti, žmonės wieni lindo ing sklepus, kiti bėgo ant ulycziu. Szwiecziant žajbams buwo matoma ore gontaj, lentos, medžiu szakos majszantiesi; daugumas pualė ant keliu ir neinojo, kur bėgti ar lysti, kajp namus emė stumti ir werstino pamatu ir murinius ardyti. Zmonės wilti gywenimo trotino. Po bajsaus wėsuło žmonės kajpawys pradėjo rinktiesi prie sawo wietelu, wieni rado ant szono gulinezias, kiti skersaj pamatus, kiti s'ogus nukeltus, o pakraszczėjs wisaj i griuwenas pawerstas. Kataliku bažnyczia nauja bewejk pabajgta statyti ir gražiausia tarp wisu trobesiu, kasztawusia \$ 18.000, sugriowė su pamatu ir 2 protestonu bažnyczia boksztus nukėlė ir stogus nugriowė žiamėn, tik sienos likosi. 6 žmonės muraj griudami užmieszto, 15 yra skaudžej ir 100 lengwej pažejstu. „Odd Fellews draugystė“ buwo susirinkia i susirinkima 40 žmoniū; ju salė pradėjo griuti: isz apaczios 9 iszszoko per Ianga ant kito stogo, o 31 nusilejdė su sale i griuwesius tajp stebuklingaj kad tik wienas truputi užgautas tapė. Akywunaj isz wisu atlanko wieta, 10 d. buwo i 20.000 Iankytoju. Diewe mus apsaugyk no tokios plėgos-

A. Jurgelajtis.

Priejginė wieta lietuwiszkaju draugyszciu, krautuwė wyno, alaus ir likieriu, 2oj ulyczioje No 193 pas
A. K O P T A,
Naujame Jorke.

W. J A B Ł O N S K I O
Lietuwiszkas Salunas
czia rasi biljarda, atsigėrsi wynuczio, szalto aluczio ir užsi-
rukyti gausi skanu cigarėli.
34 Hester street Naujame Jorke.

LIETUWININKAJ PAS LIETUWININKA!
Rasite szalto ir gero alaus skanaus wyno ir likieriu mano salu-
ne; Iajggi ir biljarda. Jonas Butkauckas
262 East Broadway. Naujas Jorkas.

PIJUSZAS PESIACKAS
Iikras agentas Singers Co suwėimo maszinu.
Lietuwinkaj noredami gauti maszinas tajp kriaucisz-
kas kajp ir del namu darbo, praszau, atsiszaukkite ing ma-
nia, o wisados pigiau gausite. Gywenu: 68 Forsyth str. N. Y.

- Redysteje Liet. Balso yra galima pirkti tas kningas:
- AUSZROS KALENDORIUS ANT 1885 METU --- 35.
  - TEWYNAJNIU GIESME WYTURIO --- 15 c.
  - AUSZRA ANT WISU METU --- \$ 2.00
  - AUSZROS KALENDORIUS ANT 1884 M. --- 25 c.
  - OSZKABALU DAJNOS --- 25 c.
  - LIETUWISZKAS SZIUPINYS 15 c.
  - DRAZDAUSKO SWIETISZKOS IR SZWENTOS GIESMES - 15 c
  - MIGLOWAROS DAJNOS --- 25 c.
  - KNINGOS TEJSYBIU --- 25 c.
  - NERIO PAMOESLAJ APIE GASPADORYSTE --- 25 c.
- Auszra už 1883 ir 84 po pusanthro dorėlo.

BALUS! BALUS!

Balus „Draugystės Liet. Balso“ bus 3 d. spalū mėnesio namuose No 165 ulyczioje East Broadway. Iejgos mokestis tik 50 centu dėl wyriszkaju. Draugystė pasitiki, jog lietuwininkaj swejki ir linksmus, ar rajszi ir kuproti, tajggi ir lietuwininkės paslinks atlankyti ta tikraj lietuwiszka balu. KOMITETAS.

Didelė krautuwė nauju drapanu krome M. GOLDSZTEJNO,
26 South Main Street Shenandoah Pa.

Mano taworaj yra wisi nauji, o prekia pigiausia; taworaj yra iszkloti ant statu, ir kožnas juos gali apžwalgti be pagelbos parduodancziojo. Musu krome nėko negalima yra nuderėti, nės neužsiszaukiamė nėko per wirszu. Už sawo tawora ranczyju. M. Goldsztejnus.

Naujas drabužiū kromas L. GOLDINO,
19 South Main Street Shenandoah Pa.

Didelė krautuwė marszkinu, skrybėlu, dziegorėlu, len-
cingėlu; drapanos wajku ir wyru. Už gera tawora prekia pigiausia. O jeju butu kur taworas negeras, asz už ji gražinsiu piningus atgal, kad bus taworas man sugražintas. L. Goldinas.

MAJNERIU SALUNAS.
Darbininkaj noredami gauti darba anglakasyklose gaus gera roda pas mania. Iajkau alaus, likieriu ir wynu. Lietuwinkaj gali gauti nakwyne. JONAS MATULEWYCZIUS. Shenandoah Pa East Centre strett,

Bažnyczioje ant Pitt street cor. Stanton str. N. Y., bus 20 d. rugsėjo ant 9 adynos isz ryto Iajkytos miszios už lietuwiszka parapijiszka draugyste wardan szw. Trajčės, už taj wisi lietuwininkaj užprasdami, kad ant to czėso susirinktu i bažnyczia. KOMITETAS p. w. szw. Trajčės.

Susirinkimas „draugystės Liet. Balso“ bus 20 d. rugsėjo 2oj ulyczioje No 193 ant pusės po penkiu wakare. Bus pranesziamaj: 1., W. Džiankauskas sznekės apie musu rasztinika S. Daukanta; 2., Szlupas apsakys, ka mokėjo senowės grajkaj. Mejlingaj praszome susirinkti moters ir wyrus. KOMITETAS L. BALSO.